

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 31. октобра 2018. године донело је одлуку да се образује комисија за оцену докторског рада који је Јелена Резничек предала под насловом: *Репрезентација Републике Србије и Републике Српске у медијском дискурсу: Шпанија као студија случаја (2005-2016)*.

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области закоју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка; Шпански језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 30. 12. 2010.), менторка;

2. проф. др Ана Кузмановић Јовановић, ванредна професорка; Шпански језик, Универзитет у Београду, Филолошки факултет (од 16. 06. 2016.), чланица комисије;

3. проф. др Ивана Спасић, редовна професорка; Социологија, Универзитет у Београду, Филозофски факултет (од 16. 10. 2013.), чланица комисије.

II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Јелена (Драган) Резничек рођена је 4. новембра 1987. године у Смедереву. Дипломирала је 2010. године на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета у Београду. На истом факултету одбранила је мастер рад 2011. године. Током основних и мастер студија била је стипендисткиња Министарства омладине и спорта и Фонда за младе таленте Републике Србије. Докторске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду започиње 2011. године, где је била ангажована као сарадница у настави. Од 2012. до 2015. године била је стипендисткиња Министарства просвете, науке и технолошког развоја и учествовала је у раду пројекта *Књижевство – теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*. Од 2015. године запослена је у Институту „Михајло Пупин“ – Пројект Инжењеринг д.о.о. на административним пословима и пословима стручног превођења. Области њеног научног интересовања су социолингвистика, женске студије и савремени шпански језик. Објавила је научне и

стручне радове у домаћим часописима и учествовала на конференцијама и семинарима у земљи.

III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Репрезентација Републике Србије и Републике Српске у медијском дискурсу: Шпанија као студија случаја (2005-2016).

IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација има 360 компјутерски сложених страница. Подељена је на шест поглавља: 1. *Увод* (1-6); 2. *Теоријско-методолошки оквир* (7-38); 3. *Друштвени, политички и историјски контекст: Република Србија, Република Српска и Краљевина Шпанија* (39-62); 4. *Методологија истраживања* (63-72); 5. *Резултати анализе и дискусија* (73-209); 6. *Закључна разматрања* (210-216). Поглавља су систематично подељена на већи број потпоглавља. Рад садржи листу коришћених референци, која обухвата примарне (1812 јединица) и секундарне изворе (117 јединица). На крају рада налази се кратка биографија ауторке, *Изјава о ауторству*, *Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјава о коришћењу*.

1. У *Уводу*, који је подељен на три потпоглавља, кандидаткиња образлаже предмет и опште циљеве истраживања, чији је циљ да се истраже начини представљања Републике Србије и Републике Српске у шпанској штампи на примеру онлајн издања најтиражнијих новина, анализирајући их у спрези са историјским, друштвеним и политичким контекстом. У првом потпоглављу објашњава се однос медијског дискурса и моћи, појам репрезентације, али се и образлажу разлози због којих је истраживање конципирано на овај начин. Друго потпоглавље бави се основним хипотезама и очекиваним резултатима истраживања. Кандидаткиња наводи да је главна хипотеза да ће ниво објективности у извештавању директно зависити од интереса друштвене групе која извештава о одређеним догађајима, као и да ће ову хипотезу проверити одговарајући на следећа питања: 1) које језичке, аргументативне и наративне стратегије се користе за конструкцију дискурса и на који начин су оне повезане са друштвеним, политичким и историјским контекстом; 2) да ли се и у којој мери у шпанској јавности извештава о дешавањима у Републици Србији и Републици Српској; 3) да ли је извештавање објективно, и да ли постоји хомогеност у ставовима уколико су исказани; 4) које су теме најчешће обрађиване и да ли постоји разлика између извештавања о сличним темама о Републици Србији с једне стране, и Републици Српској са друге; 5) да ли постоји корелација објективности извештавања у односу на тему чланка; 6) може ли се на основу анализираних чланака издвојити јединствена идеологија о предметним земљама у Шпанији и које су њене карактеристике; 7) да ли постоје коментари читалаца и, уколико постоје, да ли се може пронаћи корелација са одређеном темом или темама у смислу квантитета коментара. У трећем делу *Увида*, кандидаткиња је представила структуру рада са краћим прегледом садржаја сваког поглавља.

2. Друго поглавље (*Теоријско-методолошки оквир*) подељено је на седам целина. У овом поглављу кандидаткиња представља кључне термине и теоријске постулате који чине окосницу овог рада. У првих шест потпоглавља објашњени су 1) основни појмови, односно појам дискурса, однос моћи и дискурса, однос дискурса, идеологија и натурализације, затим знања и културних модела; 2) критичка теорија друштва, где се докторанткиња поново осврће на појам моћи; 3) критичка социолингвистика и критичка анализа дискурса, које представљају полазну тачку за истраживање ове проблематике; 4) штампани медији и медијска култура дају кратак преглед развоја и основних карактеристика штампаних медија, њихову основну поделу у зависности од критеријума. Анализа је вршена на чланцима из информативних дневних новина са националном покривеношћу на кастиљанском језику. Овде је дата и подела најтиражнијих дневних новина у Краљевини Шпанији према политичком опредељењу, што ће такође бити узето као један од критеријума за одабир корпуса. Пето потпоглавље, *Онлајн медији и публика*, бави се развојем онлајн издања новина, карактеристикама читалаца, али и позитивним странама и ограничењима онлајн медија. У наредном одељку извршен је посебан осврт на однос медијских порука и публике, с обзиром на то да су анализирани и коментари читалаца. Кандидаткиња овде представља и основне теорије о преношењу идеологија путем медијских порука публици која је активни део дискурзивног механизма. Посебан део шетог потпоглавља је *Репрезентација другог у медијском дискурсу*, где се говори о дискурзивном обликовању колективног идентитета, стереотипима, сазнајним ограничењима и интересима. Последњи део *Теоријско-методолошког оквира* чини *Преглед истраживања репрезентације Републике Србије и Републике Српске у страним земљама*, где је представљен одабир ранијих истраживања о репрезентацији Балкана и Србије. Кандидаткиња наводи да јој није познато да су рађена истраживања која су се бавила репрезентацијом само Републике Српске.

3. Треће поглавље (*Друштвени, политички и историјски контекст: Република Србија, Република Српска и Краљевина Шпанија*) говори о друштвеној, историјској и политичкој ситуацији у Шпанији, Србији и Српској крајем 20. и почетком 21. века и састоји се из осам потпоглавља.

Прва два потпоглавља посвећена су Србији и Републици Српској, док треће, четврто и пето говоре о Шпанији. Кандидаткиња је представила оне догађаје и процесе који су могли да укажу на узроке одређеног вида репрезентације, попут односа према Европској унији, развоја демократије, тежњи за аутономијом итд. Говорећи о Републици Српској, кандидаткиња је укратко представила њено настајање и податке који могу бити, или јесу, предмет полемике у јавном дискурсу. Посебно потпоглавље посвећено је политичкој ситуацији у Каталонији.

Шесто потпоглавље говори о развоју шпанске штампе у последњих тридесет година, како би се дао детаљнији увид у могуће интересе и карактеристике начина извештавања. Кандидаткиња је затим дала преглед одабраних истраживања о репрезентацији другог у шпанским медијима, а на самом крају трећег поглавља представила је истраживања о репрезентацији Републике Србије и Републике Српске у шпанским медијима. Највећи број истраживања везан је за ратове деведесетих година.

4. У четвртном поглављу (*Методологија истраживања*) образложени су методолошки поступци коришћени у анализи и критеријуми за одабир корпуса. Подељено је на три потпоглавља. Прво потпоглавље бави се критичком анализом дискурса као методолошког поступка, у којем кандидаткиња детаљно представља поступак дискурзивно-историјског приступа који су развили Рајсигл и Водак и ван Дајков социо-когнитивни приступ критичке анализе дискурса. Образлажу се и објашњавају дискурзивне стратегије и начин њиховог анализирања, а наводи се да ће се истраживање у највећој мери бавити макро-структуром текста на тематском нивоу. Следеће потпоглавље говори о ограничењима критичке анализе дискурса, док се у последњем наводе критеријуми за одабир корпуса. У анализу су ушла три најтиражнија дневна информативна листа који су различите политичке оријентације, *El País*, *El Mundo* и *La Vanguardia*. Период који је узет за анализу је од 2005. до 2016. године, а узети су у обзир само чланци који су се бавили друштвеним или политичким темама и у којима се јављају речи *Serbia* и *Srpska*. У корпус је ушло 1780 чланака о Србији и 85 о Републици Српској. Кандидаткиња је представила и графиконе који показују учесталост објављивања чланака по годинама.
5. Пето поглавље (*Резултати анализе и дискусија*) подељено је на четири већа одељка. У прва два представљени су резултати анализе чланака о Републици Србији, односно Републици Српској. Извршена је класификација корпуса на основу тога у којим су новинама чланци објављени. За сваки лист извршена је анализа одабира тема и дискурзивних стратегија. Тематска анализа обухватила је идентификовање основних тема и начине њиховог представљања, односно угао или углове посматрања догађаја, личности и појава. Када је реч о Републици Србији, тематска анализа подељена је на следеће целине: *Независност Косова, Улазак у ЕУ, Избори, Суђења у Хагу, Сребреница и ратови деведесетих, Сарадња Србије и Шпаније и Остале теме*. Код листова *El Mundo* и *La Vanguardia* додате су тематске целине *Распад Републике Србије и Црне Горе* и *Слободан Милошевић*. Што се тиче Републике Српске, кандидаткиња је идентификовала следеће тематске целине код листа *El País*: *Суђења у Хагу, Први Светски рат и Гаврило Принцип, Сребреница и рат деведесетих, Референдум и избори, Интервјуи и Остале теме*. *La Vanguardia* се разликује по томе што није било чланака о Првом Светском рату, док лист *El Mundo* има само три идентификоване тематске целине: *Суђења у Хагу, Сребреница и рат деведесетих* и *Остале теме*. За сваке новине кандидаткиња је извршила анализу дискурзивних стратегија, које обухватају: референцијалне стратегије, стратегије предикације, стратегије аргументације, перспективизације и стратегије појачавања и ублажавања. Кандидаткиња је указала на коришћена језичка средства и дала примере из чланака. Ове два потпоглавља завршавају се закључцима о изнетим резултатима.
- Треће потпоглавље посвећено је анализи коментара читалаца за листове *El País* и *El Mundo*. Кандидаткиња је овде само указала на то које су тематске целине биле највише коментарисане и начине прихватања информација од стране читалаца. Ауторка сматра да би квалитативни приказ коментара читалаца могао да покаже шта је изазивало реакције циљне публике, иако се на овај начин не може у потпуности сагледати реакција циљне публике, нити утицај на њу.

Четврто потпоглавље чини дискусију добијених резултата посебно о Србији и посебно о Републици Српској. Овде кандидаткиња врши поређење анализираних новина и даје примере на основу којих је долазила до закључака.

6. Последње поглавље (*Закључна разматрања*) обједињује и додатно образлаже закључке из претходног поглавља. Кандидаткиња закључује да сва три листа полазе од неолибералне и антикомунистичке идеологије и европске перспективе, која је у листу *El País* експлицитно дата, у новинама *El Mundo* имплицитно, док је за новине *La Vanguardia* карактеристично то што се, иако је доминантна иста идеологија, ипак могу прочитати текстови који нуде другачији угао посматрања догађаја. Одговарајући на постављена истраживачка питања у уводном делу рада, кандидаткиња долази до закључка да је почетна хипотеза потврђена, односно да објективност извештавања зависи од везаности теме чланка за одређене интересе. Такође, један од закључака је да интерес уредништва анализираних листова није по свим питањима у складу са интересима званичне Шпаније, односно да постоје и друге интересне групе које утичу на доминантно негативни начин репрезентације Републике Српске и Републике Србије. Ауторка указује и на то да треба узети у обзир и оне догађаје о којима се није извештавало или су ретко објављивани, попут чланака о друштвеним догађајима који би имали позитивну конотацију. Анализа је показала да постоји извесна промена односа према Републици Србији након 2012. године. Што се тиче Републике Српске, начин представљања је увек негативног предзнака.
- У овом поглављу, упоређујући добијене закључке са закључцима ранијих истраживања, кандидаткиња наводи да постоји континуитет дискурзивних пракси када је у питању репрезентација српских земаља. Поред тога, ауторка указује на ограничења истраживања и даје предлоге за будућа истраживања.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидаткиња је свој допринос дала одабиром актуелне теме, која до сада није обрађивана у научној литератури српске социоллингвистике. Иако постоје истраживања која су се бавила репрезентацијом Републике Србије у медијима, до сада није вршена упоредна анализа репрезентације Републике Српске. Такође, ово питање није истраживано на примеру шпанских медија.

Вредност овог истраживања је и у детаљном представљању методологије критичке анализе дискурса, а посебно употребе дискурзивних стратегија у медијима. Резултати овог истраживања могу допринети развоју медијске писмености и бољем разумевању механизма манипулације свакодневним медијским порукама.

Класификација и анализа обимне грађе извршена је детаљно и систематично. Добро постављена анализа показује да кандидаткиња разуме и успешно користи истраживачке методе и технике.

Докторска дисертација Јелене Резничек је савесно урађен рад. Кандидаткиња је показала познавање релевантне литературе и способност критичке процене.

VI. СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Јосиповић Ј. (2014). „Женско питање у Шпанији током Првог светског рата: перцепција рата у феминистичком часопису *La voz de la mujer*”. У: *Књиженство, часопис за студије књижевности, рода и културе*. Београд: Филолошки факултет, Београд, година 4, бр.4.

VII. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У закључку своје дисертације кандидаткиња сумира резултате своје анализе и долази до закључка да истраживање потврђује хипотезе постављене на почетку дисертације. Кандидаткиња закључује да ниво објективности зависи од друштвено-политичког феномена о којем се извештава, као и да не постоји значајна разлика између три анализирана листа, иако припадају различитим политичким оријентацијама.

Осим што је начин извештавања негативног предзнака, што је доказано анализом коришћених дискурзивних стратегија, показало се да је одабир и начин обраде тема извршен да би задовољио интересе одређених друштвених група. Показало се да смена власти у Шпанији није утицала у значајној мери на репрезентацију Републике Србије и Републике Српске у медијима, што кандидаткиња повезује са постојањем доминантне наднационалне, проевропске идеологије. Упоређивањем резултата са ранијим истраживањима о репрезентацији Србије у страним медијима, утврђено је да по овом питању постоји временски и просторни континуитет дискурзивних пракси. Кандидаткиња закључује да се интереси друштвених група не исказују експлицитно, али се потврђују кроз дискурзивну праксу, маргинализацијом перспективе другог и натурализацијом доминантне идеологије.

Кандидаткиња на крају предлаже проширење истраживања, што би обухватило различите врсте медија и проучавање визуелних и жанровских карактеристика дискурса, а указује и на могуће правце за будућа истраживања на ову тему.

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Јелена Резничекје у свом докторском раду обрадила значајну друштвено ангажовану тему која је била мало истраживана у области критичке социоллингвистике у Србији. Резултати докторског рада на тему *Репрезентација Републике Србије и Републике Српске у медијском дискурсу: Шпанија као студија случаја (2005-2016)* потврђују почетну хипотезу да начин обраде и представљање информација у медијима није идеолошки неутралан и да је медијска репрезентација неке државе, односно

друштва, у оној мери објективна колико то дозвољавају интереси групе, државе или друштва које о њима извештава. Кандидаткиња је доказала да постоји хомогеност у начинима приказивања Републике Србије и Републике Српске у анализираним листовима, упркос томе што припадају различитим политичким струјама. Кандидаткиња је показала способност логичног и систематичног начина приказивања и тумачења резултата истраживања, као и формирања научно заносваних закључака.

IX. ПРЕДЛОГ

Комисија препознаје вредност истрајног, савесног и темељног рада кандидаткиње Јелене Резничек и предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под насловом *Репрезентација Републике Србије и Републике Српске у медијском дискурсу: Шпанија као студија случаја (2005-2016)* прихвати као докторски рад који испуњава услове предвиђене законом, а да кандидаткињу Јелену Резничек позове на усмену одбрану.

У Београду, април 2019. године

КОМИСИЈА:

Проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Ана Кузмановић Јовановић, ванредна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Ивана Спасић, редовна професорка
Универзитет у Београду, Филозофски факултет